

DARS JARAYONLARINI SAMARALI TASHKILLASHDA FOYDALANILADIGAN QO'SHIMCHA O'QUV MATERIALLARI VA ULARGA QO'YILADIGAN TALABLAR.

Tursunov Odiljon Azimovich

Farg'ona Politexnika instituti akademik litseyi tarix fani o'qituvchisi

Baxodirova Mashxuraxon Baxodirovna

Farg'ona Politexnika institute akademik litseyi ona tili va adabiyot o'qituvchisi

Osimova Rayxonaxon Adhamjon qizi

Farg'ona Politexnika institute akademik litseyi ona tili va adabiyot o'qituvchisi

Oxunjonov Muhridin Xayitboy o'g'li

Farg'ona Politexnika institute akademik litseyi ona tili va adabiyot o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada dars jarayonlarini samarali tashkillaashda foydalaniladigan qo'shimcha o'quv materiallari va ularga qo'yiladigan talablar yoritib berilgan.

Annotation: This article describes the additional educational materials used in the effective organization of lesson processes and their requirements.

Kalit so'zlar: qo'shimcha o'quv materiallari, kitob va broshyuralar, ish daftarlari va testlar, multimedia resurslari (video, audio), elektron qo'llanmalar va onlayn platformalar, ta'lim standartlari, yosh va psixologik xususiyatlar, tarkibiy va didaktik tuzilma, innovatsion va interaktiv yondashuvlar, didaktik samaradorlik, qiziqish va faollik, natijadorlik

Key words: additional educational materials, books and brochures, workbooks and tests, multimedia resources (video, audio), electronic manuals and online platforms, educational standards, age and psychological characteristics, structural and didactic structure, innovative and interactive approaches, didactic efficiency, interest and activity, productivity

Bugungi kunda ta'lim sohasida samarali dars jarayonlarini tashkil etish uchun innovatsion yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar va sifatli o'quv materiallaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Qo'shimcha o'quv materiallari o'quvchilarning bilimlarini boyitish, mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida qo'shimcha o'quv materiallari muhim o'rin tutadi. Bunday materiallar o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash, qiziqishlarini oshirish va mavzularni kengroq tushunishlariga yordam beradi. Qo'shimcha materiallar samarali bo'lishi uchun ularga quyidagi talablar qo'yiladi:

Asosiy tushunchalar va qo'shimcha o'quv materiallarining ahamiyati

Qo'shimcha o'quv materiali – bu asosiy darslik va o'quv dasturini to'ldiruvchi, o'quvchilarning darsni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradigan resurslar to'plamidir. Bu quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

Kitob va broshyuralar

Ish daftarlari va testlar

Multimedia resurslari (video, audio)

Elektron qo'llanmalar va onlayn platformalar

Qo'shimcha o'quv materiallari dars jarayonini boyitib, o'quvchilarning bilim olish jarayonini osonlashtiradi.

Qiziqishni uyg'otish: Rangli, innovatsion va interaktiv materiallar orqali o'quvchilarni darsga jalb qiladi.

Bilimlarni mustahkamlash: Nazariy ma'lumotni amaliy mashqlar yordamida mustahkamlaydi.

Mustaqil fikrlash: Qo'shimcha topshiriqlar va vazifalar o'quvchilarni o'ylashga undaydi.

Qo'shimcha o'quv materiallariga qo'yiladigan umumiy talablar:

Ta'lim standartlariga mosligi

Qo'shimcha materiallar davlat ta'lim standartlari va fan dasturlariga mos kelishi shart. O'quvchilarga ortiqcha yuklama bermasligi, balki asosiy bilimlarni to'ldirishi zarur.

Yosh va psixologik xususiyatlarga mosligi

Boshlang'ich sinflar uchun: rangli va ko'rgazmali vositalar, qisqa matnlar.

O'rta sinflar uchun: mantiqiy savollar, qiziqarli topshiriqlar.

Yuqori sinflar uchun: tahliliy va tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan murakkab materiallar.

Tarkibiy va didaktik tuzilma

Materiallarning mantiqiy tuzilishi quyidagi qismlardan iborat bo'lishi kerak:

Kirish qismi

Asosiy mavzu

Amaliy mashqlar

Xulosa va nazorat savollari

Innovatsion va interaktiv yondashuvlar

Zamonaviy qo‘shimcha materiallar innovatsion yondashuv asosida ishlab chiqilishi kerak:

Elektron o‘quv resurslari

Animatsiyalar va multimedia vositalari

Interaktiv o‘yinlar va platformalar

O‘quv materiallarining mazmuniy jihatdan sifatli bo‘lishi

Aniqlik va tushunarli mazmun

Materiallardagi ma’lumotlar aniq, ilmiy asoslangan va o‘quvchilarga tushunarli bo‘lishi kerak.

Vaqt va mavzu chegaralari

Materiallar qisqa va tushunarli bo‘lishi kerak. Bir mavzuga ortiqcha vaqt sarflashning oldini olish maqsadida qisqacha izohlar berilishi zarur.

Nazariy va amaliy jihatlar muvozanati

Materiallarda nazariya bilan birga amaliy topshiriqlar muvozanatlashgan bo‘lishi kerak. Bu o‘quvchilarning bilimlarni amalda sinab ko‘rish imkoniyatini oshiradi.

Texnologiyalarga asoslangan qo‘shimcha o‘quv materiallari

Bugungi kunda ta’lim texnologiyalarisiz samarali tashkil etilishi qiyin.

Texnologiyalar yordamida dars jarayonlarini boyituvchi materiallar quyidagilardan iborat:

Elektron resurslar

Elektron kitoblar va qo‘llanmalar. Masalan, PDF formatidagi o‘quv materiallari.

Multimedia qo‘llanmalar

Video va animatsiyalar: darslarni tushuntirishda video materiallardan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Audio qo‘llanmalar: til o‘rganishda eshitish orqali o‘rganish imkonini beradi.

Onlayn platformalar

Khan Academy, Coursera kabi platformalarda bepul va sifatli qo‘shimcha dars materiallari mavjud.

Materiallarning samaradorligini baholash mezonlari

Qo‘shimcha o‘quv materiallari quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

Didaktik samaradorlik: o‘quvchilar materialni qay darajada tushundi.

Qiziqish va faollik: o‘quvchilarning qiziqishini uyg‘otishi va darsdagi ishtiroki.

Natijadorlik: nazorat testlari va amaliy mashg‘ulotlar orqali bilimlarni baholash.

Amaliy misollar va tahlil

Quyida samarali qo‘shimcha materiallarga misollar keltiriladi:

Boshlang'ich sinflar uchun: rangli plakatlar, interaktiv hikoyalar.

O'rta sinflar uchun: tajribalar va kvest topshiriqlar.

Yuqori sinflar uchun: ilmiy maqolalar va loyihalar.

Amaliy ko'rsatmalar va misollar

Quyida qo'shimcha o'quv materiallarini samarali yaratish va ulardan foydalanish bo'yicha misollar keltirilgan:

1. Boshlang'ich sinflar uchun: "Matematika fanida qo'shimcha materiallar"

Vizual ko'rsatmalar:

Raqamlarni o'rganishda rang-barang kartochkalar va sonli qo'g'irchoqlarni qo'llash.

Masalan, "3 ta olma" yoki "4 ta to'p" kabi rasmlil namunalari.

O'yin elementlari:

"Raqamlar poygasi" o'yini: O'quvchilar raqamlarni to'g'ri tartibda joylashtiradi.

Masalan, 1-5 sonlarni katta-kichik tartibda yig'ish.

2. O'rta sinflar uchun: "Tabiatshunoslik fanida qo'shimcha materiallar"

Amaliy loyihalar: "O'simliklar hayoti" mavzusi uchun kichik tajribalar o'tkazish.

Masalan: Tajriba: Ikkita gulni suvga qo'yish. Biri rangli suvda, boshqasi oddiy suvda. O'quvchilar rangli suvning gulga ta'sirini kuzatishadi.

Interaktiv texnologiyalar: O'simlik va hayvonlar hayoti haqidagi qisqa videolarni ko'rsatish va savollar orqali muhokama qilish.

3. Yuqori sinflar uchun: "Fizika fanida qo'shimcha materiallar"

Muammoli topshiriqlar: "Nima uchun osmon ko'k rangda ko'rinadi?" kabi savollar o'quvchilarni izlanishga undaydi.

Multimedia vositalari: Fizik qonunlarni tushuntirish uchun animatsiyalar va simulyatsiyalardan foydalanish. Masalan, "Nyutonning 3-qonuni" bo'yicha onlayn simulyatsiya orqali amaliy mashqlar bajarish.

4. Adabiyot fanida qo'shimcha materiallar

Rolli o'yinlar: "Otamdan qolgan dalalar" kabi asarlardan sahna ko'rinishlari tayyorlash.

Ijodiy topshiriqlar: O'quvchilar o'qigan asar bo'yicha qisqa insho yoki komiks yaratishi mumkin.

5. Tarix fanida qo'shimcha materiallar

Loyihaviy yondashuv: "Temuriylar davri me'morchiligi" mavzusi bo'yicha tarixiy yodgorliklarning maketlarini yasash.

Texnologiyalardan foydalanish: Virtual muzey ekskursiyalarini tashkil qilish. Masalan, Samarqand yoki Xiva yodgorliklari bo'yicha onlayn sayohat.

O'quv materiallarini ishlab chiqish bosqichlari

1. Maqsadni aniqlash: Qaysi mavzuni tushuntirish va qanday natijaga erishish kerakligini aniqlash.
2. Material to'plash: Ilmiy manbalar, raqamli vositalar va amaliy mashqlarni tanlash.
3. Materiallarni tuzish: O'quvchilar yoshiga va fanga mos dizayn yaratish.
4. Samaradorlikni tekshirish: Materiallardan foydalanib, o'quvchilarning bilim darajasini baholash.
5. Takomillashtirish: O'qituvchilarning tahlillari va o'quvchilarning fikrlariga asoslanib materialni yaxshilash.

Xulosa va tavsiyalar

Samarali dars tashkil etishda qo'shimcha o'quv materiallarining roli juda katta. Ular: Darsni boyitadi va samaradorlikni oshiradi.

O'quvchilarning qiziqishini oshirib, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirishga yordam beradi.

Tavsiyalar:

1. Har bir fan uchun sifatli va innovatsion qo'shimcha materiallar ishlab chiqish.
2. Texnologiyalardan keng foydalanish.
3. Materiallarni yosh xususiyatlariga moslashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Davlat ta'lim standartlari" to'g'risidagi qarori.
3. Maktabgacha, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim davlat ta'lim standartlari (DTS).
4. Abduqodirov A. "Pedagogik texnologiyalar". Toshkent, O'zbekiston, 2017.
5. Nizomiddinov A. "O'qitish nazariyasi va texnologiyasi". Toshkent: Fan, 2018.
6. Yuldashev Q., Jo'rayev U. "Pedagogik mahorat asoslari". Toshkent: O'qituvchi, 2019.
7. G'ofurov A. "Zamonaviy darsni tashkil etishning innovatsion yondashuvlari". Toshkent, 2020.
8. Shodmonqulov D. "Axborot texnologiyalarining ta'limdagi o'rni". Toshkent, 2021.
9. Prensky M. "Digital Natives, Digital Immigrants". On the Horizon, 2001.

10. Mayer R.E. “Multimedia Learning”. Cambridge University Press, 2009.
11. Savinova N.V. “Интерактив texnologiyalar orqali dars jarayonini tashkil etish”. Moskva, 2020.
12. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi rasmiy sayti: www.uzedu.uz
13. Khan Academy ta'lim platformasi: www.khanacademy.org
14. Coursera ta'lim platformasi: www.coursera.org
15. UNESCO ta’lim resurslari: www.unesco.org